

Quarterly Journal of Strategic Studies of the Islamic Revolution

Vol. 1, No. 2, Issue. (2), Summer 2023

دائرة پژوهش و نشر آیت‌الله‌عظمی خاتمی ندامت‌آباد

Received: 2023/11/01

Accepted: 2024/01/25

دائرة پژوهش و نشر آیت‌الله‌عظمی خاتمی ندامت‌آباد

Research paper

The enemy's hybrid war and strategies to deal with it from the perspective of Ayatollah Khamenei

Amir Abbasi Khoshkar

Ph.D in International Relations, University of Tehran, Tehran, Iran.

a.abbasi.khoshkar@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

Abstract

Iran's Islamic Revolution, with its victories and successes in the field of domestic and foreign policy, provoked the enmity of America and its regional allies. The ideals of the Islamic system created a line of identity between the revolutionary liberating orientations. Various means of confronting the Islamic revolution, including military power in the eight-year war of the Baath regime against the Islamic Republic of Iran and economic and technological sanctions, could not achieve the goals. From the 1970s onwards, the use of cultural tools was included in the agenda of America and Western media. The Supreme Leader of the Islamic Revolution has always warned about the danger since the beginning of America's software and cultural actions. With the evolution of America's confrontational tools against the Islamic Republic of Iran, the discussion of hybrid warfare has been considered in the strategic literature. In his statements, the Supreme Leader of the Islamic Revolution has used the concept of hybrid war to explain America's new hostile behavior. In this research, the author seeks to a model from the Supreme Leader of the Islamic Revolution's point of view in relation to soft war and its executive mechanism. Therefore, the following research question is raised: What are the components of the concept of hybrid war in the view of the Supreme Leader of the Islamic Revolution, and what is the solution to deal with it from his point of view? In response to the above question, the following hypothesis is proposed. In the view of the Supreme Leader of the Islamic Revolution, a hybrid war is a multi-level battle in which the enemy uses all his tools at the same time, and the way to deal with them is in a hybrid defense and using all The available capacities are summarized. The method of analysis in the current research is descriptive-explanatory, and documentary method is used to collect sources.

Keywords: Hybrid warfare, America, Multi-level confrontation, Infiltration, Soft warfare, Software encounter.

Doi: 10.22034/IRSJ.2024.443040.1038

Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0

مقاله پژوهشی

جنگ ترکیبی دشمن و راهکارهای مقابله با آن از منظر آیت الله العظمی خامنه‌ای

امیر عباسی خوشکار

دکترای روابط بین‌الملل، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

a.abbasi.khoshkar@gmail.com

id 0000-0000-0000-0000

چکیده:

انقلاب اسلامی ایران با پیروزی و موفقیت‌های خود در حوزه سیاست داخلی و خارجی سبب برانگیختن دشمنی آمریکا و متحدان منطقه‌ای آن شد. آرمان‌های نظام اسلامی سبب شد خط تمایز هویتی بین جهت‌گیری‌های آزادی بخش انقلابی و حامیان نظام سلطه ایجاد شود. ابزارهای مختلف مقابله با انقلاب اسلامی از جمله قدرت نظامی در جنگ هشت‌ساله رژیم بعث بر علیه جمهوری اسلامی ایران و تحریم‌های اقتصادی و فناوریانه نتوانست به تحقق اهداف نظام استکباری بینجامد. از دهه هفتاد شمسی به بعد، بهره‌گیری از ابزارهای فرهنگی نیز در دستورکار آمریکا و رسانه‌های غربی قرار گرفت. آیت‌الله خامنه‌ای همواره خطر ناتوی فرهنگی را از ابتدای اقدام‌های نرم‌افزاری و فرهنگی آمریکا گوشزد کرده‌اند. با تحول در ابزارهای تقابل جویانه آمریکا در برابر جمهوری اسلامی ایران، بحث جنگ ترکیبی در ادبیات راهبردی مورد توجه قرار گرفته است. آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات خود از مفهوم جنگ ترکیبی جهت تبیین رفتارهای خصمانه جدید آمریکا استفاده کرده‌اند. در پژوهش حاضر نگارنده به دنبال ارائه الگویی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در ارتباط با جنگ نرم و سازوکار اجرایی آن است. از این رو سؤال پژوهشی ذیل مطرح می‌شود: مفهوم جنگ ترکیبی در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای از چه اجزایی تشکیل شده است و راه‌حل مقابله با آن از دیدگاه ایشان چیست؟ در پاسخ به سؤال فوق فرضیه ذیل مطرح می‌شود: در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای جنگ ترکیبی نبردی است چندسطحی که در آن دشمن از تمامی ابزارهای خود به صورت همزمان استفاده می‌کند و راهکار مقابله با آن در دفاع ترکیبی و بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های موجود خلاصه می‌شود. روش تحلیل در پژوهش حاضر توصیفی - تبیینی است و از روش اسنادی جهت جمع‌آوری منابع استفاده می‌شود.

واژگان اصلی: جنگ ترکیبی، ایالات متحده آمریکا، مقابله چندسطحی، نفوذ، جنگ نرم، برخورد نرم‌افزاری.

دسترسی به مقالات نشریه علمی مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی (Open Access) است.

نشریه علمی «مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی» تحت مجوز بین‌المللی

Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0

Doi: 10.22034/IRSJ.2024.443040.1038

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرهای مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشریه مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی نمی‌باشد.

مقدمه

پیروزی انقلاب اسلامی مقارن با ظهور جبهه‌ای از دشمنان این انقلاب اتفاق افتاد. مقابله با جمهوری اسلامی و نظام نوپای انقلابی در سطوح مختلف در جریان بوده است. در ابتدای انقلاب، آمریکا با تجهیز صدام و در مراحل پایانی جنگ با حمله نظامی به برخی تأسیسات دریایی، درصدد تضعیف انقلاب برآمد. حمله رژیم بعث عراق به جمهوری اسلامی ایران و هشت سال درگیری مستقیم نظامی حاصل چراغ سبز و حمایت‌های سیاسی و نظامی آمریکا بود. در ادامه مواضع مقابله‌جویانه آمریکا تهاجم فرهنگی و تحریم‌های اقتصادی دو راهبرد تقابلی دیگری بود که پس از پایان جنگ هشت‌ساله به صورت جدی پیگیری شد. دولت‌های پس از جنگ به دنبال حل مسایل اقتصادی و بازسازی زیرساخت‌های عمرانی کشور بودند که با تحریم‌های مالی و بانکی مواجه شدند. نقطه اوج تحریم‌ها در دهه نود هجری شمسی اتفاق افتاد، دوره‌ای که با غرب و آمریکا با بهانه قراردادن پیشرفت‌های هسته‌ای کشور به تحریم‌های گسترده مالی و اقتصادی مبادرت ورزیدند.

ناتوی فرهنگی و نفوذ، دو مفهومی هستند که در دهه‌های اخیر توسط آیت‌الله خامنه‌ای در قالب جنگ نرم و تغییر محاسبات راهبردی نخبگان توسط دشمن مطرح شده‌اند. در کنار لایه‌های سخت و نیمه‌سخت مقابله آمریکا با نظام اسلامی، مقابله نرم‌افزاری نیز به سایر ابعاد اضافه شده است. هدف تمامی راهبردهای ذکر شده، شکست انقلاب اسلامی و استحاله آن در نظام سلطه با کمترین هزینه ممکن توسط آمریکا و متحدان آن است. شاخص‌های بالای قدرت و توانمندی‌های نظامی سبب شده است تا دفاع سرزمینی و بازدارندگی نظامی در سطوح بالا قرار گیرد و حمله نظامی از ابعاد جبران‌ناپذیری برای آمریکا برخوردار باشد. محور مقاومت در منطقه غرب آسیا به بزرگ‌ترین کابوس راهبردی آمریکا و ناتو تبدیل شده است و تاکنون علیرغم سطوح مختلف فشارهای چندجانبه، این محور به بقای خود ادامه داده است. در این چهارچوب، برخورد محدود نظامی آمریکا با توانمندی‌های نظامی جبهه مقاومت به منظور کاهش بازدارندگی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران در قالب لایه سخت‌افزاری جنگ ترکیبی به انجام رسیده است.

در نوشتار پیش‌رو، نگارنده به دنبال بررسی و مطالعه مفهوم جنگ ترکیبی در بیانات آیت‌الله

خامنه‌ای است. این مفهوم با توجه به تحول در راهبردهای آمریکا در برابر نظام اسلامی در بیانات ایشان مورد استفاده و تکرار قرار گرفته است. بررسی ابعاد و لایه‌های مختلف مفهوم جنگ ترکیبی در ادبیات مطالعات راهبردی بخش ابتدایی مقاله را تشکیل می‌دهد. در ادامه واکاوی مفهوم مذکور به بیانات آیت‌الله خامنه‌ای استناد می‌شود تا به الگویی نظری از دیدگاه ایشان نسبت به مفهوم جنگ ترکیبی دست یابیم. سؤال پژوهشی ذیل مطرح می‌شود: مفهوم جنگ ترکیبی در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای از چه اجزایی تشکیل شده است و راه‌حل مقابله با آن از دیدگاه ایشان چیست؟ در پاسخ به سؤال فوق فرضیه ذیل مطرح می‌شود: در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای جنگ ترکیبی نبردی است چندسطحی که در آن دشمن از تمامی ابزارهای خود به صورت همزمان استفاده می‌کند و راهکار مقابله با آن در دفاع ترکیبی و بهره‌گیری از تمامی ظرفیت‌های موجود خلاصه می‌شود. روش تحلیل در پژوهش حاضر توصیفی - تبیینی است و از روش اسنادی جهت جمع‌آوری منابع استفاده می‌شود. روش توصیفی و تبیینی روشی است که در آن متغیرهای تأثیرگذار در شکل‌گیری پدیده‌ای مشخص می‌شود و ارتباط آنها با یکدیگر و نحوه اثرگذاری آنها تبیین می‌شود.

۱. پیشینه پژوهش

در حوزه مطالعه مفهوم جنگ ترکیبی مقالات و آثار پژوهشی متنوعی به رشته تحریر درآمده است. محیطی اردکان (۱۴۰۱) در مقاله «راهبردهای انقلاب اسلامی ایران در رویارویی با سلطه آمریکا در اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای»، اندیشه‌های دفاعی ایشان را در چهار دسته گفتمان‌سازی، دفاع ترکیبی، مواجهه فعال در مقابل دشمن و دیپلماسی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای دسته‌بندی کرده است. افتخاری و راجی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «تحلیل جنگ هیبریدی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران»، با استفاده از نظریه پیچیدگی به‌نتایج متفاوتی دست یافته‌اند. چندلایه بودن جنگ و ادراک پایه بودن سازه این جنگ از جمله دستاوردهای جدید این پژوهش به‌شمار می‌رود. وحید ریاضی و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله معرفی «مؤلفه‌ها و ابزارهای جنگ ترکیبی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران»، با استفاده از پرسشنامه و جویاشدن نظرهای نخبگان سیاست خارجی به‌نتایج ذیل دست یافته است که یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های سازنده جنگ ترکیبی در کنار سایر عوامل، حمایت از درگیری‌های داخلی است. سلیمانی (۱۴۰۰) با محوریت بخشیدن به بیانیه گام دوم انقلاب در مقاله «بررسی و تبیین

تهدیدات جنگ ترکیبی استکبار جهانی در گام دوم انقلاب»، به مؤلفه عملیات روانی در سطوح مختلف دست یافته است. پژوهش وی نشان می‌دهد که جنگ ترکیبی آمریکا چندلایه و با بهره‌گیری از مؤلفه‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دنبال می‌شود. حبیبی (۱۴۰۰) در مقاله «بازنگری جنگاوری‌های نوپدید از درون اسناد رسمی نظامی (مطالعه جنگاوری ترکیبی و نامتعارف در اسناد آمریکا، ناتو، فرانسه و انگلستان)»، از ۳۶ سند رسمی در دسترس در قالب چهار سؤال به مطالعه پرداخته است. یکی از دستاوردهای پژوهش وی این است که ایران به‌عنوان یک جنگاور ترکیبی شناخته شده است. بقایی و همکاران (۱۳۹۵) در مقاله «چستی جنگ ترکیبی، اشتباهی تکراری در مباحث نظامی»، با کمک روش تهیه پرسشنامه و استفاده از آرای ۳۲ استاد حوزه مسائل دفاعی و امنیتی بر تحول مباحث نظامی در قالب جنگ ترکیبی پرداخته‌اند. ایجابی و ابراهیمیان (۱۳۹۶) در مقاله «بررسی کارکردهای مهندسی رزمی در جنگ‌های ترکیبی»، بر تعامل دو مفهوم جنگ ترکیبی و مهندسی رزم تأکید کرده است و تحول در حوزه مهندسی رزم را در سطوح مختلف بررسی نموده است. بختیاری و ساعد (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «روند تکاملی جنگ و جنگ ترکیبی از منظر فرماندهی و کنترل»، به بحث جنگ ترکیبی در سطح فرماندهی ملی پرداخته است و از ضروری تحول پیچیده در این حوزه مباحثی را مطرح کرده است. کرمی و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله «نظرگاه جنگ ترکیبی، بنیانی برای درک راهبرد دولت ترامپ در مواجهه با جمهوری اسلامی ایران»، به راهبرد چندلایه آمریکا در مواجهه با جمهوری اسلامی ایران که در ابعاد سیاسی، اقتصادی و نظامی طراحی شده بود پرداخته‌اند.

نگارنده در پژوهش پیش‌رو به دنبال بررسی سایر ابعاد جنگ ترکیبی از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای است. از این‌رو مقاله حاضر نوآوری و وجه تمایز خود را در ارائه الگویی منسجم از مفهوم جنگ ترکیبی در منظومه فکری و راهبردی آیت‌الله خامنه‌ای می‌داند. این الگو از ابعاد تبیینی و هنجاری برخوردار خواهد بود و در امتداد آن راهبردهای مقابله‌جویانه با جنگ ترکیبی دشمن از دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای مطرح می‌شود.

۲. یافته‌های پژوهش

در این بخش نگارنده در ابتدا مفهوم جنگ و سیر تاریخی آن را بررسی می‌کند و در ادامه جنگ ترکیبی در دیدگاه رهبر انقلاب با ارائه دسته‌بندی جدید مبتنی بر بیانات ایشان و همچنین راهکارهای ایشان در مقابله با جنگ نرم مطالبی مطرح خواهد شد.

۱-۲. تحول در مفهوم جنگ

دگرذیسی در فنون جنگ و روش‌های قهری غلبه بر دشمنان در طی سده‌های گذشته دچار تحول اساسی شده است. دوره‌های جنگ‌های منطقه‌ای و جهانی تشکیل‌دهنده روندهای دگرذیسی در ابزارها و تاکتیک‌های جنگی هستند. نسل اول جنگ از ۱۶۴۸ میلادی آغاز شد و دارای تاکتیک خطی و ستونی بود. نبردها در آن شکلی مشخص داشتند و در میدان نبرد نظام تابعیت حاکم بود. در نسل دوم جنگ از سال ۱۸۱۵ میلادی آغاز شد. در این ساحت از جنگ با استفاده از آتش غیرمستقیم توپخانه در حجم انبوه، هدف فرسایش نیروهای دشمن و دکتترین آن به گفته فرانسوی‌ها شکست دادن به‌وسیله توپخانه و اشغال توسط پیاده نظام و همچنین شدت آتش کنترل شده بود. از نسل دوم به بعد سلاح‌های کشتار جمعی که تلفات دشمن را به حداکثر می‌رساندند، به‌کار گرفته شد. حفاصل جنگ دوم جهانی تا عملیات اشغال عراق در ۱۹۹۲ دوران رشد و توسعه روش‌های جنگ نسل سوم بود و اشغال عراق را باید نقطه پایانی نسل سوم شیوه‌ها و جنگ‌افزارهای جنگی دانست.

نسل چهارم جنگ بر تحول و تکامل نبردهای مدرن پس از تغییرات عمده در نگرش‌ها و فناوری‌ها به‌مثابه ارکان تطور مدرن در جنگ استوار است. جنگ نسل چهارم ویژگی‌هایی از جمله عدم تمرکزگرایی و ابتکار عمل را از جنگ نسل سوم به ارث برد؛ اما تغییرات مهمی را نیز تجربه کرد از جمله آنکه کشورها انحصار خشونت و قدرت‌نمایی را از دست دادند و مجبور شدند با بازیگران غیردولتی وارد نبرد شوند. در این نسل الگوی فضا محور غیرخطی مدنظر قرار می‌گیرد که در آن مرز میان جنگ و صلح مبهم است و اقدام‌های متنوع به‌صورت هم‌زمان همه ابعاد شبکه دشمن را پردازش می‌نمود. در نسل چهارم جنگ، مفاهیم شبکه، فناوری، ذهن و روان، شکست اراده، توسعه سلاح‌های بدون سرنشین و همچنین پیچیدگی در فضای نبرد اطلاعاتی مورد توجه قرار می‌گیرد. نقاط عزیمت جنگ ترکیبی به‌مثابه نوع جدیدی از جنگ در دوران نوین را می‌توان در نسل چهارم جنگ مورد واکاوی و پردازش قرار داد (افتخاری و راجی، ۱۴۰۰: ۱۰۲-۱۰۳).

واژه جنگ ترکیبی نخستین‌بار در رساله دکتری ویلیام نمت با عنوان «جنگ آینده و چپن موردی برای جنگ ترکیبی» در سال ۲۰۰۲ مطرح شد (Nemeth, 2002). نویسنده در این رساله به این موضع اشاره می‌کند که در یک جامعه ترکیبی (هیبریدی) ویژگی‌های قدیمی و نوین با یکدیگر درآمیخته شده‌اند و در نتیجه جنگی که توسط این جامعه پی گرفته می‌شود،

ترکیبی از روش‌ها و ابزارهای نوین و قدیمی است. نمت برای پیگیری این ایده، جنگ مردم چچن با قوای مسلح روسیه در سال‌های ۱۹۹۴-۱۹۹۵ و ۲۰۰۰-۱۹۹۹ را مورد مطالعه قرار داد. در مجموع دو محور بن‌مایه اصلی نظریه نمت را تشکیل می‌دهند. محور اول؛ جنگ ترکیبی استفاده همزمان از تاکتیک‌ها و ابزارهای نوین و قدیمی است. محور دوم؛ به این موضوع اشاره دارد که این نوع از جنگ، توسط گروه‌های فرودولتی برای مبارزه با نیروهای دولت مرکزی به کار گرفته می‌شود. در ادامه مفهوم جنگ ترکیبی از سوی ایلنو اسلون به کار گرفته شد. در تبیین مفهوم جنگ ترکیبی معتقد است هدف دولت‌ها یا بازیگران غیردولتی در پیگیری این جنگ مانند تمام جنگ‌ها منافع ملی منافع گروهی است.

پیگیری این نوع از جنگ‌ها در مقایسه با جنگ‌های نظامی متعارف یا هسته‌ای هزینه کمتری دارد و این امکان را فراهم می‌کند تا دولت‌ها خارج از محدوده قواعد و ضوابط جهانی حرکت کرده و اعمال قدرت کنند. از نظر اسلون، در جنگ‌های متعارف هدف از میان بردن نیروی نظامی دشمن است و جنگ‌های نامتعارف نیز زمانی رخ می‌دهند که بازیگران غیردولتی بخواهند نیروهای دولتی و در پاره‌ای از اوقات شهروندان را از میان بردارند. هدف دولت‌ها و بازیگران غیردولتی در این جنگ‌ها متفاوت است. بازیگران غیردولتی با هدف براندازی یا مقابله با دخالت دولت اقدام به این نوع جنگ می‌کنند؛ حال آنکه هدف دولت‌ها منحرف کردن افکار دولت مردان در کشور رقیب است به نحوی که در زمین رهبران کشور مهاجم بازی کنند (کرمی، ۱۳۹۸: ۱۰۸).

در سطح تحولات میدانی اصطلاح جنگ ترکیبی پس از الحاق کریمه به روسیه در سال ۲۰۱۴ در محافل دفاعی و سیاست و همچنین رسانه‌ها مورد توجه قرار گرفت (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017). جنگ ترکیبی به نوعی نوینی از جنگ گفته می‌شود که با ترکیب ابژه و سوژه و ذهن و میدان در پی غلبه بر بازیگران هدف است. در واقع مؤلفه‌های فشار در این نبرد در ساحت ابژه و عینیت طراحی می‌شوند؛ اما این طراحی برگرفته از خواص معنایی بازیگر هدف بوده و در ساحت کیفی سوژه و هدف عملیاتی می‌شود. تعاریف زیادی از جنگ ترکیبی ارائه شده است که به برخی از آنها اشاره می‌شود. استفاده هم‌زمان از نیروهای متعارف و نامنظم در یک کارزار نظامی از جمله معروف‌ترین تعاریف جنگ ترکیبی است؛ به‌عنوان مثال، مورخ نظامی؛ پیتر آر. معتقد است جنگ ترکیبی، منازعه نیروهای نظامی متعارف

و نیروهای متفاوت چریک‌ها شورشیان و تروریست‌ها است که می‌تواند شامل بازیگران دولتی و غیردولتی نیز باشد. این فرایند با طراحی اهداف مشترک سیاسی نیز همراه است (ویث، ۲۰۱۶: ۳).

نبرد ترکیبی به معنای ترکیبی بودن ابزارها و روش‌ها و ترکیب عناصر مختلف در شیوه نبرد است (هووین، ۲۰۱۱: ۳) و در فاصله بین دو حوزه مناقشه‌های متعارف و جنگ غیرقاعده‌مند جای می‌گیرد (مک‌مالو و جانسون، ۱۳۹۵: ۸۷). در این نوع نبرد هرکدام از دشمن‌ها سعی دارد تا با استفاده از فرایندی مشخص در یک فضای جنگی به کاربست همزمان و هماهنگ یک ترکیب شکل یافته از سلاح‌های متعارف تاکتیک‌های نامنظم، تروریسم و رفتار جنایی برای به دست آوردن اهداف سیاسی خود اقدام کند (هافمن، ۲۰۰۷). نکته مهم درباره جنگ‌های ترکیبی این است که در این‌گونه جنگ‌ها از ابزارهای گوناگون قدرت در ابعاد مختلف و در چندین سطح به گونه‌ای هم‌زمان و هماهنگ استفاده می‌شود. این کار به بازیگر و واحدهای حاضر در جنگ ترکیبی اجازه می‌دهد که از ابزارهای متفاوت^۱ که در اختیار دارد، برای حمله هماهنگ و همه‌جانبه به نقاط آسیب‌پذیر هدف استفاده کند. ابزار قدرت مورد استفاده به توانایی‌های بازیگر جنگ ترکیبی، آسیب‌پذیری‌های درک شده از دشمن، اهداف سیاسی، بازیگر و نوع برنامه‌ریزی بازیگر برای دستیابی به آن اهداف بستگی دارد. افزون بر این ماهیت جنگ ترکیبی مانند همه درگیری‌ها و جنگ‌ها به بستر آن وابسته است (Cullen & Reichborn-Kjennerud, 2017: 9).

۲-۲. جنگ ترکیبی در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای

بررسی دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای در ارتباط با جنگ ترکیبی دشمن مستلزم شناخت هستی‌شناسی سیاسی و نوع نگاه ایشان به نظام جهانی و محیط راهبردی جمهوری اسلامی ایران است. مفاهیم استفاده شده توسط ایشان جهت تبیین و تصویرسازی از نظام ناعادلانه بین‌المللی موجود ریشه در جهت‌گیری‌های رهایی‌بخش و انتقادی ایشان از وضعیت موجود دارد. در ادامه بخش حاضر به رویکرد آیت‌الله خامنه‌ای به ساختار نظام بین‌الملل و نیروهای حاکم بر آن خواهیم پرداخت.

1. MPECI

۲-۱. ساختار پژوهی نظام بین‌الملل و روندهای سلطه

جنگ ترکیبی ریشه در مقابله نظام سلطه با نیروی رهایی بخشی انقلاب اسلامی ایران جهت استحاله آن در نظم مسلط موجود دارد. از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی نخبگان سیاسی انقلابی بر وجود و مقابله با نظام سلطه جهانی تأکید داشته‌اند. آیت‌الله خامنه‌ای اصطلاح استبداد بین‌المللی که از سال‌های دهه ۱۳۶۰ در خطبه‌های نماز جمعه تهران بیان شده بود را در سال‌های بعد در قالب مفهوم نظام سلطه مطرح نمودند تا ابعاد دیگری از این‌روند مورد بررسی قرار گیرد (نامدار و ضمیریان، ۱۳۹۰: ۱۱۶). در سال‌های ابتدایی پیروزی انقلاب اسلامی، ماهیت‌شناسی نظام سلطه از دیدگاه ایشان در قالب فضای سلطه‌گر و نیروهای تحت سلطه تقسیم‌بندی می‌گردید. ساختار نابرابر نظام سلطه متشکل از بازیگران زیادی است که متاثر از منافع آمریکا به دنبال ابقای سازه مذکور هستند.

«امروز در دنیا نظام سلطه حاکم است؛ این یک نظام جهانی است تسلط نظام سلطه بر دنیا و زندگی بشر، دو طرف دارد یک طرف سلطه‌گرها که همان ابرقدرت‌ها هستند و طرف دیگر، دولت‌های سلطه‌پذیر هستند که دخالت‌های وقیحانه و گستاخانه ابرقدرت‌ها را قبول می‌کنند؛ اینها هم خودشان شریک جرمند در این میان ملت‌ها بیچاره هستند که از روی ناآگاهی و ضعف و یا بی‌همتی خودشان پایمال می‌شوند و از بین می‌روند. در وسط این جنگل وحشی و غوغای سلطه‌گری... ناگهان ملتی پیدا شده است که به آن قدرت‌ها و وابستگان‌شان و به زورگویی‌ها و دخالت‌ها و قیمت‌گذاری‌شان «نه» می‌گویند. این ملت روی‌پای خود ایستاده است و این‌گونه با شجاعت و بی‌اعتنا به قدرت‌ها در مقابل آنها می‌ایستد و با اتکا به نفس حرف می‌زند قاعده اش این است که همه قدرت‌ها با هم متحد شوند و این ملت و نظامی که مردم ایران را این‌طور ساخته است، از بین ببرند» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۶۸/۴/۲۵).

در سال‌های ابتدایی پذیرش مسئولیت رهبری جامعه اسلامی توسط ایشان، جهت‌گیری و ماهیت‌شناسی جریان سلطه در دیدگاه رهبر انقلاب از رویکردی خاص برخوردار بود که عمدتاً به صفات نظام سلطه اشاره داشت. صفات برشمرده شده توسط ایشان ریشه در مفاهیم قرآنی و دینی دارد و از صورت‌بندی هر می‌گونه برخوردار بوده است.

«استکبار یعنی حالت فرعونیت یعنی دیکتاتوری در سطح بین‌المللی ملت‌ها با

دیکتاتوری در کشورهای خودشان مبارزه می‌کنند؛ چه در این مبارزه فائق شوند، چه نشوند؛ خود را که بالا می‌کنند می‌بینند یک دیکتاتور بین‌المللی آنجا ایستاده است و در همه کارها دخالت می‌کند؛ در سرنوشت ملت‌ها دخالت می‌کند، آن هم براساس مصالح خودش» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۶/۸/۱۴).

در دهه هفتاد هجری شمسی در سطح ماهیت‌پژوهی نظام سلطه، تبیین آیت‌الله خامنه‌ای با جزئیات بیشتر و متمرکز بر بازیگری آمریکا در نظم موجود دنبال شد. رفتار استکباری آمریکا در این دوره حجم گسترده‌ای از ماهیت نظام نابرابر را تشکیل داده است.

«در ابعاد این نظریه، سلطه از لوازم ذات استکبار به‌شمار می‌رود و نمود عینی آن رفتار دولت ایالات متحده آمریکاست؛ زیرا امروز همه می‌دانند که فکر استکبار چیست. همه فکر آمریکا را که رأس استکبار است خوانده‌اند. فکر اینها سلطه بر عالم است» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۰/۸/۱۵).

رفتارشناسی آمریکا به‌عنوان نمود اصلی نظام سلطه در بیانات آیت‌الله خامنه‌ای مهم‌ترین معیاری است که می‌توان برای نامشروع و ظالمانه بودن نظام سلطه برشمرد. مصادیق مطرح شده توسط ایشان ریشه در مطالعات میدانی و تجارب تاریخی دارد.

«امروز مظهر نظام سلطه، آمریکاست ... معنای نظام سلطه آن است که اگر رژیم آمریکا برای خود در نقطه‌ای از دنیا منافی فرض کرد، حق دارد در آن نقطه حضور قدرتمندانه نظامی پیدا کند و هرکه پیدا کند و هرکسی را که با منافعش مخالفت کند بگوید، موضوع بر سر مشروع با نامشروع بودن این منافع نیست برای نظام سلطه فرق نمی‌کند؛ ولو این منافع برخلاف همه پیمان‌های بین‌المللی باشد» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۷۴/۸/۱۰).

لایه‌های مختلف سازنده نظام سلطه در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای به سطوح موضوعی اقتصادی، علمی و فرهنگی تقسیم‌بندی می‌شوند. موارد فوق اهرم‌های آمریکا جهت برقراری سلطه بر دیگر ملت‌ها است. جهت‌گیری و هدف‌گذاری بهره‌گیری آمریکا از ابزارهای مذکور در جهت نفی استقلال و و تخریب ارزش‌های ملت‌های مستقل بوده است.

«عمده موضوع‌هایی که قدرت‌های سلطه‌گر در نظام سلطه جهانی برای حفظ این رابطه سلطه‌گر و سلطه‌پذیر رویش تکیه می‌کنند سه موضوع است. سلطه فرهنگی،

سلطه اقتصادی و سلطه علمی. لازمه‌اش هم این است که نگذارند آن طرف سلطه‌پذیر یا آن کسی که سلطه بر او تحمیل شده، در این سه زمینه به استقلال و به خودباوری و به پیشرفت برسد؛ نه در زمینه مسائل فرهنگی، شامل ایمان و اعتقاد و فرهنگی به معنای خاص ارزش‌ها و هدف‌ها و جهت‌گیری‌ها؛ نه در زمینه اقتصادی و نه در زمینه علمی» (خامنه‌ای، بیانات، ۱/۴/۱۳۸۳).

سازوکار اجرا و اعمال سازه‌های نابرابر و ظالمانه توسط نظام استکباری به رهبری آمریکا به صورت پیچیده درآمده است و به باور آیت‌الله خامنه‌ای، تمامی سازوکار مذکور تحت هدایت دستگاه عظیمی است که رهبری آن برعهده آمریکا است. تمرکز ساختار ایجاد شده محصول سال‌ها تلاش آمریکا در جهت وابستگی سایر ملت‌ها به منابع قدرت خود و گسترش ساختار نابرابر موجود است. بخشی از ساختار ذکر شده به صورت پنهانی به استثمار سایر ملت‌ها مبادرت ورزیده است.

«در نظام سلطه مسئله سیستم‌های پشت پرده و مخفی نیز مطرح هستند که در جهان امروز مصادیق آنها متشکل از تراست‌ها، کارتل‌ها و شرکت‌های فراملی تحت سیطره صهیونیسم هستند. محور سلطه در دنیا امروز دستگاه‌های بسیار خطرناک و بسیار بی‌رحمی هستند که مجموعه کارتل‌ها و تراست‌ها یعنی شرکت‌ها و کمپانی‌های اقتصادی را در سرتاسر دنیا تشکیل می‌دهند و بیشترین تسلط را هم اینها بر دولت آمریکا دارند» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۲/۶/۱۳۹۴).

در منظومه راهبردی آیت‌الله خامنه‌ای نیروی مقابله‌کننده با نظام استکبار جهانی، جمهوری اسلامی ایران است که با استفاده از بیداری که بعد از شکل‌گیری انقلاب اسلامی حاصل شده به این مسیر بلند ادامه داده است. در برابر نیروی رهایی بخش انقلاب اسلامی واحدهایی قرار دارند که به دنبال استمرار ساختار نابرابر موجود هستند.

«این جمهوری اسلامی امروز در مقابل نظام سلطه جهانی ایستاده است. به تعبیر سیاستمدارها، اپوزیسیون نظام سلطه جهانی امروز جمهوری اسلامی است ... لذا همه فراعنه علیه ما ائتلاف کرده‌اند. شما ببینید که در دنیا کدام‌یک از فراعنه بزرگ و کوچک و از شیاطین قد و نیم‌قد بودند که با جمهوری اسلامی مخالفت و معارضة نکردند» (خامنه‌ای، بیانات، ۲۱/۶/۱۳۸۳).

آنچه به‌عنوان قطب نما و چراغ هدایت جمهوری اسلامی ایران در مسیر استکبارستیزی در دستان آن قرار دارد آرمان‌ها و جهت‌گیری‌های انسانی و اخلاقی انقلاب اسلامی است که به باور آیت‌الله خامنه‌ای جزو اصول اساسی سیاست خارجی کشور در مواجهه با نظم نابرابر موجود است. اصول انقلابی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران قوام‌بخش رفتار سیاست خارجی و معیاری جهت مرزبندی هویتی با سایر واحدهای موجود است.

«اصول سیاست خارجی ما از اصول انقلاب ما جدا نیست ... ما همچنان که نظام سلطه را در درون کشورمان با انقلاب به‌هم‌زدیم ... با نظام ارباب رعیتی در سطح جهان مخالفیم ... اساس سیاست خارجی ما این است که ما روابط ناشی و برآمده از نظام سلطه در سیاست بین‌المللی را رد می‌کنیم قبول نداریم خودمان هم در هویت و شخصیت جمهوری اسلامی مانع می‌شویم از اینکه وارد نظام سلطه شویم و اجازه دهیم که بر ما سلطه‌ای به‌وجود بیاید یا خود ما بخواهیم سلطه‌گری کنیم... در مقدمه قانون اساسی ما دفاع از مسلمانان و محرومان به‌صراحت ذکر شده است؛ ما دفاع از مسلمان‌ها و دفاع از ملت مظلوم را جزو سیاست‌های اصولی خودمان می‌دانیم و از آن عدول نمی‌کنیم ... ما طرفدار اسلام و طرفدار مسلمان‌ها و طرف بیداری اسلامی هستیم و با تغذیه قدرت‌های استثمارگر از منابع غنی ملت‌های مظلوم مخالفیم با استعمار و با استثمار مخالفیم» (خامنه‌ای، ۱۳۸۳/۵/۲۵).

«ما ... شاخص دیپلماسی خود را مقابله با رفتار جهانی نظام سلطه و خروج از قاعده سلطه‌گر سلطه‌پذیر می‌دانیم» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۳۸۳/۵/۲۵).

۲-۲-۲. صورت‌بندی اجزا و عملکرد جنگ ترکیبی

جنگ ترکیبی در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای از اجزا و عملکرد خاصی برخوردار است و همواره به‌صورت هشدار و درس عبرت برای مسئولان و تصمیم‌سازان سیاست خارجی عنوان شده است. جنگ ترکیبی راهبردی است که امتداد سیاست مقابله‌جویانه نظام سلطه به رهبری آمریکا جهت مقابله با انقلاب اسلامی و جهت‌گیری‌های رهایی‌بخش آن طراحی شده است. در این بخش به‌منظور ارائه الگویی از مفهوم جنگ ترکیبی در دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای به نقاط هدف و ابزارها، سازوکارهای اجرای اهداف، عاملیت دولت در اجرای جنگ ترکیبی، دست آورد جنگ ترکیبی برای دشمن و راهکارهای مقابله با جنگ ترکیبی خواهیم پرداخت.

الف) نقاط هدف و ابزارها

ریخت‌شناسی (آناتومی) جنگ ترکیبی از مجموعه‌ای از ابزارها و اهداف تشکیل شده است که در جنگ‌های نسل جدید که به صورت شبکه‌ای از بهره‌گیری از ابزارهای مختلف به صورت همزمان درآمده است. آیت‌الله خامنه‌ای اهداف دشمن از جنگ ترکیبی را تغییر نرم‌افزار باورها و تصمیم‌گیری نخبگان سیاسی می‌داند که عمدتاً با استفاده از ابزارهای تبلیغاتی انجام می‌شود. مفهوم نفوذ سیاسی در منظومه گفتار راهبردی رهبر معظم انقلاب به بعد ابزاری بهره‌گیری از قدرت نرم جهت تأمین اهداف سیاسی اشاره دارد.

«بله، در جنگ ترکیبی حمله نظامی نیست اما حمله به باورهای دینی و سیاسی است؛ حمله‌ی دشمن به باورهای دینی و باورهای سیاسی است. خناسش همین تبلیغاتی‌های خارجی و دنباله‌روهای آنها در داخل هستند؛ وسوسه می‌کنند، حقایق را دگرگون نشان می‌دهند؛ هدفشان سست کردن اراده ملت است، هدفشان خاموش کردن امیدها است، می‌خواهند شعله امید را در دل جوانان ما خاموش کنند، جوان را مأیوس کنند. یأس یعنی بن‌بست؛ وقتی که جوان از پیشرفت مأیوس شد، از آینده مأیوس شد، احساس بن‌بست می‌کند؛ از کسی که احساس بن‌بست می‌کند، نمی‌شود توقع داشت درست کار کند. می‌خواهند اختلاف‌افکنی کنند، می‌خواهند در کشور دوقطبی ایجاد کنند؛ می‌خواهند نرم‌افزار واقعی قدرت مکی کشور را از دست ملت بگیرند، بی‌اثر کنند؛ این نرم‌افزار عبارت است از ایمان مردم، ارزش‌های دینی مردم، ارزش‌های ملی مردم، اعتقادهای مردم. وقتی این کارها را انجام دادند، دنبال این هستند که در کشور بی‌ثباتی به وجود بیاید، ناامنی به وجود بیاید، اگر بتوانند جنگ داخلی ایجاد کنند؛ که البته سرشان به سنگ خورده است و خواهد خورد» (خامنه‌ای، بیانات، ۱/۱/۱۴۰۲).

ب) سازوکارهای اجرای اهداف

در جنگ ترکیبی وزنه اساسی اجرای اهداف دشمن در کفه بهره‌گیری از ابزارهای نرم‌افزاری و بهره‌گیری از جنگ نرم قرار داده شده است. آیت‌الله خامنه‌ای همواره با طرح بحث قدرت بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران خطر نفوذ نرم را به‌عنوان سازوکاری خطرناک از سوی

دشمن مهم ارزیابی کرده‌اند. پیچیدگی حاضر در سازوکار جنگ ترکیبی بر علیه جمهوری اسلامی ایران ریشه در رویکرد شبکه‌ای و چندسطحی دارد که در طراحی این نوع از جنگ از آن استفاده شده است.

«در جنگ ترکیبی، دشمن از رسانه استفاده می‌کند، از عامل فرهنگی استفاده می‌کند، از عامل امنیتی استفاده می‌کند، از نفوذ استفاده می‌کند، از عامل اقتصادی استفاده می‌کند؛ از همه این عوامل استفاده می‌کند برای اینکه ملت را در محاصره قرار بدهد، برای اینکه ملت را دچار یأس کند، ملت را از نیروی خودش غافل کند. سعی می‌کنند ملت را از راه‌های اطلاع‌رسانی جدا کنند. خوب، ما وسایل اطلاع‌رسانی به مردم را داریم؛ اینها را بدبین می‌کنند. به رادیو تلویزیون گوش ندهید، خبرهایش خلاف واقع است؛ به گزارش مسئولین توجه نکنید، گزارششان خلاف واقع است؛ به حرف‌های رهبری گوش نکنید، حرف‌های رهبری تکراری است؛ تکراری است؟ سال‌ها است که جبهه دشمن با صدای بلند اعلام می‌کند که می‌خواهیم جمهوری اسلامی را به زانو در بیاوریم، رهبری در مقابل می‌گوید «غلط می‌کنید»؛ این تکرار نیست؛ این استقامت است. خدای متعال به ما دستور داده است — دستور به پیغمبر دستور به همه است، دستور به ما است — که این استقامت است، این سخن حق را در دل نگه‌داشتن و حفظ کردن و پای آن ایستادن است؛ این تکرار نیست. بحمدالله مردم بیدارند، مردم ایستاده‌اند، مردم در صحنه‌اند؛ این را در سال‌های متمادی، مردم عزیزمان نشان داده‌اند. ملت ایران به همه کسانی که در اغتشاشات اخیر [مردم را] تحریک کردند یا از اغتشاشات حمایت کردند، سیلی زد و به حول و قوه الهی در آینده هم ملت ایران به دشمنانش سیلی خواهد زد» (خامنه‌ای، بیانات، ۱/۱/۱۴۰۲).

پ) عاملیت دولت در اجرای جنگ ترکیبی

محوریت نقش دولت‌های غربی در مقابله با نظام جمهوری اسلامی و تأمین مالی و حمایت سیاسی از سایر بازیگران دولتی و غیردولتی جهت تضعیف انقلاب اسلامی در دهه‌های گذشته همواره در بازنمایی آیت‌الله خامنه‌ای از راهبردهای مقابله‌جویانه آمریکا و غرب بیان شده است. آمریکا با قرار گرفتن در رأس هرم دولت‌های دشمن انقلاب اسلامی به دنبال نابودی انقلاب با کمترین هزینه ممکن و عمدتاً با ابزارهای غیرنظامی بوده است.

«البته می‌دانیم که برخورد با این مسائل باید با برنامه‌ریزی باشد. اتفاقات این چند هفته صرفاً یک اغتشاش خیابانی نبود؛ [پشت] این، برنامه‌های خیلی عمیق‌تری بود. دشمن یک جنگ ترکیبی را شروع کرد؛ یک جنگ ترکیبی؛ این را بنده از روی اطلاع به شما عرض می‌کنم. دشمن یعنی آمریکا، اسرائیل، بعضی از قدرت‌های اروپایی موزی و خبیث، بعضی از گروه‌ها و گروهک‌ها، همه امکاناتشان را وارد میدان کردند. همه امکانات یعنی چه؟ یعنی دستگاه‌های اطلاعاتیشان را، دستگاه‌های رسانه‌ایشان را، ظرفیت فضای مجازیشان را، استفاده از تجربه‌های گذشته‌شان را. خوب اینها در ایران تجربه دارند؛ از سال ۷۸ تجربه دارند، از ۸۸ تجربه دارند، از سال‌های بعدی تجربه دارند، آنجاها شکست خوردند، از آن تجربه‌ها استفاده می‌کنند؛ آن تجربه‌ها را هم به میدان آوردند. در کشورهای دیگر هم این کارها را کرده‌اند، یک ضربه‌هایی خورده‌اند، یک موفقیت‌هایی پیدا کرده‌اند، از آن تجربه‌ها هم استفاده می‌کنند. دشمن همه این ظرفیت‌ها را در این چند هفته وارد میدان کرد برای اینکه بتواند بر ملت ایران فائق بیاید. عرض کردم که به معنای واقعی کلمه، ملت توی دهنشان زد؛ ملت ایران به معنای واقعی کلمه ناکامشان کرد» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۴۰۱/۸/۱۱).

۲-۲-۳. دستاورد جنگ ترکیبی برای دشمن

جنگ ترکیبی در دهه گذشته تاکنون بر عیله جمهوری اسلامی ایران برای دشمن دستاوری نداشته است و آنها نتوانسته‌اند نظام اسلامی را به زانو درآورند. آیت‌الله خامنه‌ای با توجه به تجربه شکست‌خورده جنگ ترکیبی دشمن، نتایج آن را تباهی و پوچی به‌عنوان عایدی راهبردی برای آمریکا دانسته‌اند. یکی از دلایل خالی بودن دست‌های آمریکا در جنگ ترکیبی در برابر جمهوری اسلامی ایران، نداشتن آگاهی از ظرفیت‌های عظیم داخلی و توانمندی‌های منطقه‌ای انقلاب اسلامی است.

«یک روز آمریکا این‌جوری بود؛ آیا امروز هم آمریکا این کار را می‌تواند بکند؟ ابداً! نه در مورد ایران، که در مورد هیچ کشور دیگری [هم] نمی‌تواند بکند. امروز آمریکا مجبور است برای ضربه‌زدن به دولت‌هایی که می‌خواهد به آنها ضربه بزند، جنگ ترکیبی ایجاد کند؛ که جنگ ترکیبی برای او بسیار هزینه‌زا است، آخرش هم به نتیجه نمی‌رسد با وجود پیشرفت فوق‌العاده ابزارهای اطلاعاتی و امنیتی - که در اختیار

آمریکا بیشتر از جاهای دیگر هم هست - شما در این ده سال اخیر سراغ دارید که آمریکا توانسته باشد با همین جنگ‌های ترکیبی، در یک کشوری یک دولتی را سرنگون کند، یک دولتی را به جایش بیاورد؟ ده سال در سوریه توطئه کردند، نتوانستند کاری بکنند؛ بیست سال در افغانستان جا خوش کردند، همه ابزارهای نظامیشان را آوردند، [ولی] دیدید با چه ذلتی از افغانستان خارج شدند. وقتی می‌گوییم آمریکا ضعیف شده، معنایش اینها است» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۴۰۱/۶/۲۰).

علاوه بر شکست راهبردی آمریکا در به راه‌انداختن جنگ ترکیبی بر علیه جمهوری اسلامی ایران تجربه‌های گذشته سبب شده است تا توانمندی‌های کشور تقویت شود و از وضعیت دفاعی به تهاجمی دچار تحول شود. این امر در ادراک دشمنان از توانمندی‌های ملی جمهوری اسلامی ایران قابل مشاهده است. مقایسه وضعیت توانمندی‌های ملی با دهه‌های گذشته نشان می‌دهد موازنه قدرت به نفع بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران تغییر کرده است.

«اگر آن روز مشکل غرب جلوگیری از خرید تسلیحات ابتدایی برای ایران بود امروز مشکل او جلوگیری از انتقال سلاح‌های پیشرفته ایرانی به نیروهای مقاومت است و اگر آن روز گمان آمریکا آن بود که با چند ایرانی خودفروخته یا با چند هواپیمای بالگرد خواهد توانست بر نظام اسلامی و ملت ایران فائق آید، امروز برای مقابله سیاسی و امنیتی با جمهوری اسلامی خود را محتاج به یک ائتلاف بزرگ از دهها دولت معاند یا مرعوب می‌بیند و البته باز هم در رویارویی شکست می‌خورد. ایران به برکت انقلاب اکنون در جایگاهی متعالی و شایسته ملت ایران در چشم جهانیان است و از بسی‌گردنه‌های دشوار در مسائل اساسی عبور کرده» (خامنه‌ای، بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۳۹۷: ۷).

۲-۴. راهکارهای آیت‌الله خامنه‌ای در مقابله با جنگ ترکیبی

آیت‌الله خامنه‌ای ضمن تبیین راهبرد جنگ ترکیبی دشمن، راهبرد مقابله با آن را از جنس ترکیبی دانسته‌اند و تقابل چندسطحی همراه با رصد تحولات روز را به تصمیم‌سازان مسائل دفاعی کشور گوشزد کردند. در راهبرد دفاعی ترکیبی بهره‌گیری همزمان از ابزارهای مختلف سخت و نرم حاضر در جعبه ابزار سیاست خارجی که مبتنی بر توانمندی‌های داخلی درون‌جوش است محور طراحی‌های تدافعی قرار می‌گیرند.

«حرف آخر من این است که دشمنان ما، جبهه دشمن - چون دشمن یک جبهه است؛ یک جبهه عظیم است - امروز دست زده به یک تهاجم ترکیبی؛ تهاجم دشمن یک تهاجم ترکیبی است؛ یعنی جنبه اقتصادی در آن هست، جنبه سیاسی در آن هست، جنبه امنیتی در آن هست، جنبه رسانه‌ای در آن هست، جنبه دیپلماسی در آن هست - از همه جهت یک حمله ترکیبی دسته‌جمعی را شروع کرده‌اند - ما هم در مقابل بایستی حرکتان حرکت ترکیبی باشد؛ از همه جهت بایستی تلاش کنیم؛ البته دفاع باید بکنیم اما همیشه در موضع دفاعی نمی‌توانیم بمانیم؛ این را باید توجه داشت. اینکه من می‌گویم باید دفاع کنیم، خب دفاع یک کار لازم است اما همیشه نمی‌شود در موضع دفاعی ماند؛ دشمن تهاجم می‌کند، ما هم باید تهاجم داشته باشیم؛ در زمینه‌های مختلف؛ هم در زمینه‌های رسانه‌ای، هم در زمینه‌های اقتصادی، هم در زمینه‌های امنیتی. اهل فکر در این زمینه‌ها مسئولند؛ کسانی که اهل فکرند، اهل کار و اقدامند، به خصوص مسئولان، در هر کدام از این عرصه‌ها که می‌توانند بایستی تلاش کنند و ان‌شاءالله همچنان که بر خلاف خواسته دشمن و برخلاف گمان‌های آشفته دشمن، جمهوری اسلامی بیش از چهار دهه، با قدرت پیش رفته و روزبه‌روز بحمدالله مستحکم‌تر و ریشه‌دارتر شده، در آینده هم همین حرکت ادامه پیدا خواهد کرد؛ به نظر من و ان‌شاءالله به توفیق الهی از گذشته هم بهتر حرکت خواهیم کرد و پیش خواهیم رفت و دشمن ناکام خواهد شد؛ منتها باید هر کدام وظیفه خودمان را در هر بخشی بدانیم» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۴۰۰/۱۱/۱۹).

هشدار رهبر معظم انقلاب به نخبگان سیاست خارجی تنها به این سطح از آماده‌سازی و هوشیاری (سطح نخبگی) در برابر راهبرد جنگ ترکیبی دشمن محدود نمی‌شود بلکه ایشان این آمادگی را در سطح توده‌های مردمی لازم دانسته‌اند. به دلیل مردمی بودن پایه‌های مشروعیت و قدرت بازدارندگی جمهوری اسلامی ایران آگاه‌سازی توده‌های مردمی در برابر جنگ تبلیغاتی دشمن که وظیفه آن بر عهده نخبگان در حوزه جهاد تبیین است همواره مورد تأکید ایشان بوده است.

«البته امروز در این جنگ ترکیبی موجود، حمله نظامی نیست؛ دشمن حمله نظامی نمی‌کند، کارهای دیگر می‌کند؛ اینجا هم اطلاع‌رسانی لازم است، تا مردم بدانند که

دشمن از چه راه‌هایی و با چه سیاست‌هایی وارد می‌شود و با روشن بینی به حوادث نگاه کنند. وقتی که مردم عزیز ما با اوضاع آشنا شدند، هر حادثه‌ای پیش بیاید، با روشن بینی به آن حادثه نگاه می‌کنند» (خامنه‌ای، بیانات، ۱/۱/۱۴۰۲).

نتیجه‌گیری

ناکامی آمریکا در تأمین اهداف راهبردی خود در برابر نظام انقلاب اسلامی در تمامی ابعاد تاکنون به وضوح قابل مشاهده است. آیت‌الله خامنه‌ای توانمندی بازرندگی نظامی کشور و کاهش قدرت نظامی آمریکا در مواجهه با جبهه مقاومت را یکی از دلایل تغییر در راهبردهای آمریکا دانسته‌اند. بازرندگی نظامی جمهوری اسلامی ایران ریشه در ضعف در توانمندی‌های نظامی آمریکا در برابر انقلاب اسلامی دارد. مثال‌های تاریخی و نظامی میدانی همواره بخشی از استدلال ایشان برای نخبگان دستگاه‌های امنیتی - نظامی و سیاست خارجی جهت آشنایی بیشتر با عمق ضعف راهبردی آمریکا در جنگ ترکیبی با جمهوری اسلامی ایران بوده است.

«قدرت سخت آمریکا هم به شدت ضربه دیده قدرت سخت یعنی قدرت نظامی‌گری، قدرت اقتصاد اینها قدرت سخت است، بله ابزار نظامی دارند؛ اما نیروی انسانی نظامی آمریکا به شدت افسرده، سردرگم، برگشته، مردد [است] برای همین است که در بسیاری از کشورهایی که آنها حضور دارند، برای اینکه بتوانند مقاصد خودشان را پیش ببرند از سازمان‌های جنایتکاری مثل «بلک واتر» و از این قبیل استفاده می‌کنند؛ یعنی سرباز آمریکایی قادر به اجرای آن نقشه آمریکایی نیست؛ نیروی انسانیشان این است» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۲/۸/۱۳۹۷).

در بعد تهاجم‌های فرهنگی و رسانه‌ای به‌عنوان مکمل راهبرد سخت‌افزاری فوق، دستاوردهای آمریکایی‌ها با توجه به استقامت و توانمندی‌های نرم‌افزاری کشور بسیار ناچیز بوده است. در این سطح از مقابله و بحران‌سازی داخلی آیت‌الله خامنه‌ای با طرح مفاهیمی مانند ناتو فرهنگی و نفوذ نرم دشمن، به دنبال تقویت هوشیاری و بیدارباشی جامعه نخبگی و توده‌های مردمی بوده‌اند. تغییر در محاسبات راهبردی تصمیم‌سازان توسط دشمن همواره یکی از دغدغه‌هایی بوده است که در صورت غفلت از آن هزینه‌های سنگینی را برای نظام اسلامی در پی داشته است. جنگ ترکیبی راهبرد جدیدی است که با دربرگرفتن تمامی ابزارهای موجود در جعبه ابزار سیاست خارجی به دنبال مقابله در جبهه‌های مختلف به صورت همزمان است.

دفاع ترکیبی در برابر دشمن مهم‌ترین راهبردی است که با استفاده از آن می‌توان نقشه‌های دشمن را در جبهه‌های مختلف خنثی کرد. یکی از راهبردهایی که در سال‌های اخیر جهت مقابله با هجمه نرم‌افزاری دشمن مطرح شده است، جهاد تبیین و آگاه‌سازی نخبگان و توده‌های مردمی است. در واقع بعد نرم‌افزاری جنگ ترکیبی که در آن عملیات روانی و نفوذ از جمله شاخه‌های تهاجمی آن محسوب می‌شوند^۴ در یک دهه اخیر از برجستگی خاصی در طراحی‌های راهبردی آمریکا بر علیه انقلاب اسلامی برخوردار بوده است. آنچه در سال‌های اخیر توسط آیت‌الله خامنه‌ای مورد تأکید بیشتر قرار گرفته است، مقابله با جریان نفوذ و تقویت بصیرت در سطوح نخبگی و عامه مردم است.

«خیلی از حقایق هست که باید تبیین بشود. در قبال این حرکت گمراه‌کننده‌ای که از صد طرف به سمت ملت ایران سرازیر است و تأثیرگذاری بر افکار عمومی که یکی از هدف‌های بزرگ دشمنان ایران و اسلام و انقلاب اسلامی است... حرکت تبیین خنثی‌کننده این توطئه دشمن و این حرکت دشمن است... این فضای عمومی در کنار مشکلاتی که ممکن است به وجود بیاید، برکات بزرگی هم دارد؛ می‌توانید افکار درست را، افکار صحیح را منتشر کنید، پاسخ به اشکالات را، پاسخ به ابهام‌آفرینی‌ها را در این فضا با استفاده از این امکان منتشر کنید و می‌توانید در این زمینه به معنای واقعی کلمه جهاد کنید» (خامنه‌ای، بیانات، ۱۴۰۰/۷/۵).

کتابنامه

- افتخاری، اصغر و راجی، محمدهادی (۱۴۰۰). تحلیل جنگ هیبریدی غرب علیه جمهوری اسلامی ایران. نشریه افاق/امنیت، سال پانزدهم، (۵۴)، بهار.
- ایجابی، ابراهیم و ابراهیمیان، عباس (۱۳۹۶). بررسی کارکردهای مهندسی رزمی در جنگ‌های ترکیبی. فصلنامه علوم و فنون نظامی، سال سیزدهم، (۴۱)، پاییز.
- بختیاری، ایرج و ساعدی، بیژن (۱۳۹۸). روند تکاملی جنگ و جنگ ترکیبی (از منظر فرماندهی و کنترل). فصلنامه علوم و فنون نظامی، سال پانزدهم، (۴۹)، پاییز.
- بقایی، کوروش و دیگران (۱۳۹۵). چیستی جنگ ترکیبی اشتباهی تکراری در مباحث نظامی. فصلنامه علوم و فنون نظامی، سال دوازدهم، (۳۷)، پاییز.

- خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۲/۱/۱). *بیانات در اجتماع زائران و مجاوران حرم مطهر رضوی*. رجوع کنید به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=52275>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۰/۷/۵). *بیانات در پایان مراسم اربعین حسینی*. رجوع کنید به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?id=48746&nt=2&year=1400>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۳/۶/۲۱). *بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری*. رجوع شود به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3250>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۰/۸/۱۵). *بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم*. رجوع شود به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/search-result?q=%D9%81%DA%>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۶۸/۴/۲۵). *بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم*. رجوع شود به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2144>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۱/۸/۱۱). *بیانات در دیدار با دانش‌آموزان با رهبر انقلاب*. رجوع کنید به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=51248>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۶/۸/۱۴). *بیانات در دیدار جمعی از دانش‌آموزان و دانشجویان*. رجوع شود به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=9945>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۷۴/۸/۱۰). *بیانات در دیدار جمعی از دانش‌آموزان و دانشجویان*. رجوع شود به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2772>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۳/۴/۱). *بیانات در دیدار جمعی از مسئولان جهاد دانشگاهی*. رجوع شود به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3236>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۳/۵/۲۵). *بیانات در دیدار جمعی از مسئولان وزارت امور خارجه*. رجوع شود به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=1173>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۸/۱۲). *بیانات در دیدار دانش‌آموزان و دانشجویان*. رجوع کنید به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=40833>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۴/۶/۱۲). *بیانات در دیدار رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری*. رجوع شود به تارنمای الکترونیکی: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=30653>
- خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۰/۱۱/۱۹). *بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی و*

پدافند هوایی ارتش. رجوع کنید به تارنمای الکترونیکی:

۴۹ <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=49572>

خامنه‌ای، سید علی (۱۴۰۱/۶/۲۰). *بیانات در دیدار هزاران نفر از مردم «سیستان و بلوچستان» و «خراسان جنوبی»*. رجوع کنید به تارنمای الکترونیکی:

<https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=53820>

خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷/۱۱/۲۲). *بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران*. رجوع کنید به تارنمای الکترونیکی: <https://idc>

https://www.khamenei.ir/ndata/news/0cdn/9D/7A/AC%D8/DB/8A/8_%D9%87/1122/41673.khamenei.ir/ndata/news/0cdn/9D/88/9AF%D8/AD/20/85/9D/7A/8DA%AF%D8/20/87/9C%D8/DB/86.pdf?nf8A/AD/7A/AD/84/9D/82/9D/86/9D/7A/AD/20/85

حبیبی، ابراهیم (۱۴۰۰). *بازنگری جنگاوری‌های نوپدید از درون اسناد رسمی نظامی (مطالعه جنگاوری ترکیبی و نامتعارف در اسناد آمریکا، ناتو، فرانسه و انگلستان)*. سیاست دفاعی، سال سی‌ام، (۱۱۴)، بهار.

ریاضی، وحید و دیگران (۱۴۰۰). *معرفی مؤلفه‌ها و ابزارهای جنگ ترکیبی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران*. راهبرد دفاعی، سال نوزدهم، (۷۳)، بهار.

سلیمانی، باقر (۱۴۰۰). *بررسی و تبیین تهدیدات جنگ ترکیبی استکبار جهانی در گام دوم انقلاب اسلامی*. دو فصلنامه پژوهش‌های علوم نظامی، سال دوم، (۴)، پاییز و زمستان.

کرمی، امیرسعید (۱۳۹۸). *نظرگاه جنگ ترکیبی بنیانی برای درک راهبرد دولت ترامپ در مواجهه با جمهوری اسلامی ایران*. فصلنامه سیاست جهانی، دوره هشتم، (۳)، پاییز.

محیطی اردکان، محمدعلی (۱۴۰۱). *راهبردهای انقلاب اسلامی ایران در رویارویی با سلطه آمریکا*. در اندیشه دفاعی امام خامنه‌ای، معرفت سیاسی. سال چهاردهم، (۱)، بهار و تابستان.

هافمن، فرانک جی (۲۰۰۷). *ظهور جنگ ترکیبی*. انستیتوی مطالعاتی سیاسی پوتوماک.

Cullen, P. J. & Reichborn-Kjennerud, E. (2017). *MCDC Countering Hybrid Warfare Project: Understanding Hybrid Warfare*. A Multinational Capability Development Campaign project, London.

Nemeth, William J. (2002). *Future war and Chechnya: a case for hybrid warfare*, Monterey, California. Naval Postgraduate School. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/36699567.pdf>.